

ТАҚРИЗИ

муқаризи расмӣ ба диссертатсия ва автореферати Назаров Холназар Давлатшоевич дар мавзуи «Афкори педагогӣ-ахлоқӣ дар ҳамосаи «Гурғулӣ», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ)

Мубрами мавзуи диссертатсия

Дар давоми таърих, ҳар як насли халқу миллат мувазаф мебошанд, ки таърих, қаҳрамонҳо, чигунагии миллати хеш, хусусиятҳои хос, махсусиятҳои тафаккур, тақомули фикрӣ, рушди анъана, расму оин, одат ва ҷиҳатҳои педагогӣ ва психологӣ миллати худро ба хубӣ доништа бошанд. Насли калонсол, дар навбати худ, бояд ояндаи насли наврасро тибқи нишондодҳои меъёрҳои педагогикаи этникӣ ва халқӣ муайян намуда, роҳандозӣ кунад. Зеро, ки ҳар як халқу миллат муҳити табиӣ хоси худро дошта, таърихан дар шароити географии махсус ташаккул ёфта, руҳу равони ҳамон халқу миллатро таҷассум мекунад.

Дар ин росто, эҷодиёти даҳонии халқӣ тоҷик дар давоми таърихи дуру дарози худ ғояҳои пешрафта, дар баробари дигар самтҳои ҳаёти ҷамъиятӣ, таълиму тарбияи насли инсонро тарғиб карда, то ба замони муосир нигоҳ доштааст. Аз бар ва дарк намудани эҷодиёти даҳонии халқ, донишмандони мазмун, муҳтаво, мундариҷа ва хусусиятҳои педагогикаи этникӣ ва халқӣ дар рушду нумуи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва бою ғани гардонидани ҷаҳони маънавӣ-ахлоқии инсон ва солимии ҷомеа метавонад заминаи бо эътимоде бошад.

Дар раванди таълиму тарбияи насли наврас ва ҷавон педагогикаи этникӣ ва халқӣ яке аз омилҳои муҳими ташаккул ва рушди ҳамаҷаҳонаи шахсияти инсон ба ҳисоб меравад.

Дар ин росто, ба насли калони ҷомеаи муосир муҳим аст, ки даст ба эҳёи арзишҳои маънавии миллӣ зада, ба ҳайси тарбиядиханда сурат, симо ва хувияти халқу миллати худро шинохта, дар намояндагон, ки руҳу равони хоси ӯ, тарзи тафаккур, зиндагӣ, ҷаҳоншиносӣ, донишу таҷрибаи иҷтимоӣ ҷӣ гуна аст ва дар оянда ҷӣ гуна бояд бошад ва вобаста ба ин ҳаёти зеҳнӣ (интеллектуалӣ), ахлоқӣ-маънавӣ ва зебоипарастии (эстетикӣ) хоси наврасу ҷавонро ҷӣ тавр бояд ба роҳ монем, ки барои аҳли ҷомеа судманд бошад.

Аз диди дигар, педагогикаи этникӣ ва халқӣ раванди кори тарбиявиро тақон дода ба ташаккул ва рушди ҳисси ҳудудҳои миллӣ, ифтихори миллӣ, худшиносии миллӣ ва дигар хислатҳои ахлоқӣ волеи инсонӣ мадад мерасонад, ки ин барои ҷомеаи муосири мо хеле муҳим аст.

Мавзуи таҳқиқшаванда дар шароити муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон боз аз он ҷиҳат муҳим мебошад, ки мо дар марҳалаи комилан нави рушди илму техника ва муносибатҳои иҷтимоӣ нави ҷаҳонӣ ворид гардида истодаем. Ба андешаи мо, аз ин мавқеъ зуҳури як таҳқиқоти илмӣ

перомуни мавзуи марбут, эҷодиёти даҳонии халқи тоҷик дар асл саривақтӣ мебошад.

Диссертант дар раванди таҳқиқоти худ як қатор навгониҳои илмиро ба даст овардааст, ки нақши он дар илми педагогика хеле назаррас мебошад.

Навгониҳои илмӣ диссертатсияи Назаров Холназар Давлатшоевич аз он иборат мебошад, ки бари аввал дар таърихи педагогикаи тоҷик афкори педагогӣ-ахлоқии ҳамосаи «Гургулӣ» пешниҳод карда шудааст.

Ба қавли муҳаққиқ, навгониҳои илмӣ таҳқиқот ва аҳамияти назариявии он иборат мебошад аз:

- дар тасаввуроти мукаммали асосҳои назариявии достони «Гургулӣ» ҳамчун сарчашмаи арзишҳои педагогии халқи тоҷик;

- дар ошкор сохтани имкониятҳои дostonҳои «Гургулӣ» чун воситаи педагогикаи халқӣ;

- дар муайянсозии хосагиҳои таъсири ҳамосаи «Гургулӣ» ба ташаккули афкори анъанавӣ ва ҳудогоҳии миллӣ;

- дар коркарди технологияи педагогӣ ворид кардани дostonҳои «Гургулӣ» ба чараёни таълиму тарбия;

- шаклҳо, методҳо ва воситаҳои асосии тарбияи халқӣ, ки дар эпоси «Гургулӣ» инъикос ёфтааст.

- имкониятҳои тарбиявии расму оинҳои халқӣ бо назардошти шароити имрӯза ва истифодабарии онҳо чун воситаҳои муносиби педагогикаи халқӣ дар тарбияи насли наврас.

Сохтори рисолаи мазкур дар асоси талаботи мавҷуда радабандӣ карда шудааст.

Муқаддимаи рисоларо муҳимияти мавзӯ, таҳқиқи илмӣ мавзӯ, мақсад, объект, предмет, вазифаҳои таҳқиқот, аҳамияти назариявӣ амалии таҳқиқот ва умуман дигар пайвастиҳои сохтор дар бар мегирад.

Дар муқаддимаи рисола ҳадаф ва вазифаҳои пажӯҳиши диссертант ба таври мушаххас ишора шудааст. Муҳаққиқ тавассути истифодаи босамари шеваҳои таҳқиқи муосир аз қабилӣ тарзу усулҳои таҳлилу таҳқиқи назариявӣ амалии муқоисавӣ, мушоҳидаҳои воқеӣ ва ғайра ба натиҷаҳои ҷолиби таваҷҷуҳи илмӣ роҳ ёфтааст.

Дар баробари ин, диссертант таърихи зуҳуру таҳаввул ва аҳамияти дурнамои мавзуи баррасишавандаро дар фаслҳо ва зерфаслҳои таҳқиқоти худ хеле равшан нишон додааст, ки он муҳимтарин арзиши назариявӣ ва амалии таҳқиқоти мазкур ба ҳисоб меравад.

Дар боби аввали рисола - «Назария ва амалияи тарбия ва ахлоқ дар эҷодиёти шифоҳии халқи тоҷик» мавриди таҳлил қарор гирифтааст, ки он аз се зербоб иборат аст. Муҳаққиқ дар ин боб таҳлили ҳамачонибаи илмӣ адабиёти сершумори таърихӣ, фалсафӣ, педагогӣ ва таҳқиқот вобаста ба масъалаҳои педагогиро анҷом додааст.

Дар рисолаи мазкур, таъкид гардидааст, ки бузургӣ ва арзиши педагогии ҳамосаи «Гургулӣ» на танҳо дар он аён аст, ки дар маркази рушди шуури бадеии халқ қарор дорад, балки дар он ифода меёбад, ки таҷассумкунандаи ғояҳои афкори прогрессивӣ дар образҳои бадеӣ

мебошад. Достонҳои халқии «Гургулӣ» ба ҳалли масъалаи якҷоясозии муносиби арзишҳои умумибашарӣ ва миллӣ равона буда, инсонро дар рӯҳи инсонпарварию ватандӯстӣ тарбия менамояд. Аз ин рӯ, омӯзиш ва баррасии достонҳои халқии «Гургули» ҳамчун манбаи ғояҳои пурарзиши халқӣ бениҳоят муҳим аст.

Диссертант кӯшиш ба харҷ додааст, ки дар рафти омӯзиш ва таҳлили адабиёти илмӣ ва асари мутафаккирони бузург барои воқеъбинона баҳо додани раванди тарбияи ахлоқии насли наврас аз роҳҳо ва тарзу усули муқоисавӣ истифода намояд. Илова бар ин, муҳаққиқ ба он кӯшидааст, ки арзишҳои ахлоқию иҷтимоии наврасону ҷавонро ба ҳайси яке аз масъалаҳои муҳими ҷомеаи муосир ба риштаи таҳқиқ кашад.

Дар асоси омӯзиш, таҳлил ва баррасии назарияҳои илмӣ, диссертант зикр менамояд, ки истифодаи васеи эҷодӣ ба даҳонии халқ, бавижа ҳамосаи «Гургулӣ» дар раванди таълиму тарбияи муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ барои баланд бардоштани сифати корҳои тарбиявии наврасону ҷавон ва умуман солим гардонидани ахлоқи ҷомеа натиҷабарх аст.

Дар боби дувуми рисола – «Тарбияи инсон, шахсият, ифтихори миллӣ ва Ватану ватандорӣ дар симои қаҳрамонони ҳамосаи «Гургулӣ» ба масъалаҳои идеали тоҷиконаи инсонӣ комил, шаклҳои мардумии тарбияи ахлоқӣ, шаклҳо, роҳҳо, тарзу усул ва воситаҳои истифодаи фаъоли «Гургулӣ» дар ҷараёни этникӣ-педагогии корҳои таълимӣ-тарбиявии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва ғайра бахшида шудааст.

Диссертант дар таҳқиқоти хеш ба яке аз масъалаҳои доғи рӯз, яъне хислатҳои ахлоқии инсонӣ, ба монанди парастии хешу таборӣ, оила ва фарзандон ҳамчун қисми ҷудонопазири ҳаёти инсон; дӯстӣ, бародарӣ ва муошират; ватанпарварӣ, хизмати содиқона ба Ватан; мадҳияҳои ва эҳтиром нисбат ба табиат, ҳайвоноту наботот, меҳнатдӯстӣ ва эҳтиром нисбат ба аҳли меҳнат, меҳр нисбат ба зебоӣ ва зебоипарастӣ, некӣ ва некӯкорӣ, покиву покизадорӣ ва дигар хислатҳои неки инсониро мавриди баррасӣ қарор додааст.

Муҳаққиқ масъалаи мазкурро таҳлил намуда, зикр кардааст, ки дар ҳамосаи «Гургулӣ» восита ва тарзу усулҳои тарбияи инсонӣ комил муайян карда шудааст.

Эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда:

Аҳамияти дигари тарбиявии таҳқиқоти мазкур боз дар он ифода меёбад, ки муҳаққиқ дар раванди таҳқиқоти мавзӯ ба хулосае омодааст, ки 1) омӯзиши пурмазмун ва истифодаи фарҳанги миллӣ, махсусан ахлоқии хонандагон ва донишҷӯёнро барои огоҳ шудан аз арзишҳои умумибашарӣ ва ворид шудан ба дунёи фарҳангии миллие, ки дар достон инъикос ёфтаанд, муосидат мекунад; 2) дар ҷараёни омӯзиш ва рӯварӣ ба фарҳанги миллӣ хонандагон ба фарҳанги миллии ахлоқӣ, умуман фарҳанги халқӣ худ муносибат намуда, дар баробари ифтихор доштан робита зоҳир менамоянд; 3) рӯ овардани хонандагон ва донишҷӯён ба фарҳанги миллӣ баҳри рушди чунин хусусиятҳои фаъолияти зеҳнии онҳо ҳамчун устуворӣ, матонат, ғасеҳӣ ва тафаккури чуқур муосидат мекунад;

4) дар ҷараёни ташаккули фарҳанги ахлоқӣ хонандагон бо тағйироти мусбат дар шаклҳои рафтор шиносӣ пайдо мекунад; 5) ворид шудани хонандагон ва донишҷӯён дар раванди аз худ намудани таҷрибаи арзишҳои умумибашарӣ ба воситаи фарҳанги миллӣ ба ташаккули дониш, маҳорат, малака, инкишофи қомебиҳои шахсӣ дар ҳалли омодагии касбии омӯзгорони оянда мусоидат мекунад.

Аз таҳқиқот маълум мегардад, ки дар амал татбиқ намудани масъалаи такмили минбаъдаи раванди тарбияи ахлоқии хонандагон тавассути афкори педагогии дostonҳои халқии «Гурғулӣ» аз ҷиҳати назариявӣ ва амалӣ, пеш аз ҳама, бо он муайян мегардад, ки дар таҷрибаи тарбияи ахлоқии насли ҷавон амалигардони арзишҳои миллӣ дар баланд бардоштани сифати қорҳои тарбиявӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ истехком мебахшад.

Гуфтаҳои боло аз навгониҳои илмии натиҷаҳои бадастомада ва арзишоти назариявии таҳқиқот гувоҳӣ медиҳад.

Бояд зикр намуд, ки қисмати амалии таҳқиқот бошад, мантиқан аз хусусиятҳои хоси ташкили қорҳои таҷрибавӣ ва озмоишӣ бармеояд. Муҳаққиқ хеле дақиқ ва объективона аппарати (сохтори) илмии диссертатсияро роҳандозӣ намуда, ҳамаи талаботи арзиши назариявӣ ва амалии таҳқиқотро риоя кардааст, ки аз лаёқат ва қорбарии илмии ӯ шаҳодат медиҳад.

Дарачаи асоснокии муқаррароти илмӣ, хулосаҳо ва тавсияҳо.

Таҳлил қори таҳқиқотии Назаров Холназар шаҳодат аз он медиҳад, ки диссертант масъалаҳои асосии амалии таҳқиқотро дар се қисмати (зербоб) боби дувум мавриди таҳлил қарор додааст.

Масалан, боби 2 «Тарбияи инсон, шахсият, ифтихори миллӣ ва Ватану ватандори дар симои қаҳрамонони ҳамосаи «Гурғулӣ», масъалаҳои идеали тоҷиконаи инсонии қомил, шаклҳои мардумии тарбияи ахлоқӣ, шаклҳо, роҳҳо, тарзу усул ва воситаҳои истифодаи фаъоли «Гурғулӣ» дар ҷараёни этникӣ-педагогии қорҳои таълимӣ-тарбиявии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ»-ро дар бар мегирад. Масъалаи таҳқиқшаванда аз қониби диссертант таҳлили илмӣ ва ҳамаҷарафаи шуда, ҳолати қунунии тарбияи ахлоқии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар ҷараёни қорҳои тарбиявӣ дар муассисаҳои мазкур мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор гирифтааст. Аҳамияти дигари қисмати назариявӣ ва амалии диссертатсия дар он аён мегардад, ки муҳаққиқ ба он қӯшидааст, ки мавзӯи мазкурро аз нуқтаи назари мутафаккирони бузурги гузашта, олимони ва омӯзгорони замони муосир дақиқ ва саҳеҳ мавриди таҳлил қарор диҳад, то ин ки моҳияти асосии тарбияи ахлоқии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ қушода ва муайян қарда шавад.

Ҳамин тавр, омӯзиш ва таҳлили диссертатсия гувоҳӣ медиҳад, ки мазмун ва мундариҷаи таҳқиқот дар асоси талаботи илмӣ, хулосаҳои ҳар як боб дар алоҳидагӣ ва умумии қор ба низоми муайян дароварда шуда, ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот мувофиқ гардонида шудааст.

Саҳеҳият ва асоснокии таҳқиқот.

Бояд зикр намуд, ки натиҷаи таҳқиқоти Назаров Холназар бо низом, ҳулосаҳо ва тавсияҳои илмие, ки дар диссертатсия инъикос ёфтаанду бо методологияи муносибати системавӣ, концепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон асоснок карда шудаанд, ба методҳои назариявӣ ва эмпирикии таҳқиқот таъмин карда шудаанд.

Натиҷаҳои озмоиши педагогӣ аз шароити мусоиди педагогӣ шаҳодат дода, фарзияи пешниҳодшударо оид ба тарбияи ахлоқии насли наврас дар раванди корҳои тарбиявии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ тасдиқ менамояд.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷалаҳои тақризшавандаи илмӣ:

Ҳамин тариқ, месазад, ки маҷмуи натиҷаҳои, ки дар раванди корҳои таҳқиқотӣ ба даст омадаанд, иҷроиши яке аз масъалаи илмӣ-таҳқиқотии рушди тарбияи ахлоқии хонандагон дар рафти корҳои тарбиявӣ қаламдод ва тасдиқ кард. Мақолаҳо ва фишурдаҳои бачопрасидаи муаллиф аз рӯйи мавзӯи моро ба чунин ақида водор месозад, ки муҳтавои онҳо мазмуни таҳқиқотро ба пуррагӣ дар бар мегиранд. Натиҷаи таҳқиқот дар амал тасдиқи худро ёфта, дар шакли мақолаҳо ва фишурдаҳо дар маҷаллаҳо ва маҷмӯаҳои илмӣ инъикоси худро ёфтаанд.

Мутобиқати барасмиятдорони диссертатсия ба талаботи Комиссия:

Аз рӯйи мавзӯи диссертатсия 8 мақола, чор мақолаи илмӣ дар маҷалаҳои илмӣ тақризшавандаи тавсиянамудаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва чор мақолаи илмӣ дигар нашрияҳо ба ҷоп расонида шудааст.

Мазмун ва мундариҷаи автореферат ба талабот ҷавобгӯ буда, ба мазмун ва мундариҷаи диссертатсия мувофиқ мебошад. Дар маҷмӯи диссертатсия аз диди илмӣ, мантиқӣ, сохтор, низом ва забон ва сатҳи талаботи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ ва ба муқаррароти назариявии таҳқиқот мувофиқат менамояд.

Эърод ба таҳқиқоти диссертатсионӣ:

Ба арзиш ва қимати ҳуби илмӣ таҳқиқот нигоҳ накарда, таҳқиқоти мазкур аз баъзе камбудӣҳо ва ноқисҳои ҳоли нест. Аз ин лиҳоз, месазад, ки тавачҷуҳи муҳаққиқро ба ин масъала низ бештар ҷалб намоем:

1. Ба андешаи мо, агар муҳаққиқ дар таҳқиқоти худ ба истифодаи шаклҳо, роҳҳо, тарзу усул ва воситаҳои таъсири дostonро дар ташаккул ва рушди сифатҳои ахлоқии хонандагон тавачҷуҳи бештар зоҳир мекард, қимат ва аҳамияти кор боз ҳам меафзуд.

2. Дар рисола ба масъалаи роҳҳои радиошунавонӣ, ки таъсири тарбиявӣ ва ахлоқӣ дорад тавачҷуҳи камтар зоҳир гаштааст.

3. Рӯйхати адабиёти истифодашуда бо таҳриру таҷдиди назар оид ба ислоҳи ноқисҳои техникӣ ниёз дорад.

4. Дар матни диссертатсия, дар баъзе ҳолатҳо ғалатҳои грамматикӣ низ ба назар мерасад.

Дар интиҳо, бояд зикр намоем, ки нуқсон ва норасоӣҳое, ки дар боло ишора карда шуданд, дар маҷмӯъ ба арзиш ва қимати диссертатсия таъсири манфӣ намерасонанд.

Аз гуфтаҳои боло месазад ба чунин хулоса биоем, ки диссертатсияи илмии Назаров Холназар Давлатшоевич дар мавзӯи «Афкори педагогӣ-ахлоқӣ дар ҳамосаи «Гӯрғулӣ» ба талаботи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи диссертатсия ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ, аз рӯи ихтисоси 13.00.01 – педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ) арзанда мебошад.

Муқарризи расмӣ, д.и.п. профессори
ДДБ ба номи Носири Хусрав

 Абдурахимзода Қ.С.

Имзои Қ.С. Абдурахимзодаро тасдиқ мекунам:
Сардори шӯъбаи кадрҳо ва корҳои
махсуси ДДБ ба номи Носири Хусрав

Шукурзод Ҷ.А.

Суроға:

735140, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Бохтар, к. Айнӣ, 67

Тел.: (+992- 3222) 2-45-20, 2-22-53

e-mail: ktsu78@mail.ru